

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ЧИТАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

[Electronic resource]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1073-19> [in Ukrainian].

4. Hurevycha, R. S. (2015). *Formuvannia osvithnoho informatsiinoho seredovyshcha dlia pidhotovky kvalifikovanykh robitnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh* [Formation of

an educational information environment for the training of skilled workers in vocational schools]. Vinnitsa: TOV firma "Planer", 425 p. [in Ukrainian].

5. Habermas, J. (2010). The concept of human dignity and the realistic utopia of human rights. *Filosofiya v dialoge kultur: materialy Vsemirnogo dnya filosofii*. Moscow, pp. 31–32. [in English].

Стаття надійшла до редакції 05.03.2018

УДК 378.011.3 – 051:028.42

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.131494>

Юлія Задунайська, асистент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ЧИТАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються деякі теоретичні аспекти навчання іношомовного читання у підготовці майбутніх учителів початкової школи. Наголошено на важливості навчання іношомовного читання у процесі фахової підготовки учителя початкової школи. Окреслено фактори відбору іношомовних текстів для навчання читання. Визначено етапи роботи з іношомовним текстом та основні види вправ і завдань для навчання читання. Висвітлено особливості навчання професійно-орієнтованого читання та домашнього читання.

Ключові слова: іношомовне читання; професійно-орієнтоване читання; домашнє читання; художній текст; текст фахового спрямування; безперекладне читання.

Літ. 9.

Yuliya Zadunayska, Assistant of Primary and Preschool Education Department
Lviv Ivan Franko National University

THE THEORETICAL ASPECTS OF TEACHING OF FOREIGN LANGUAGE READING IN THE PROCESS OF TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL

The article considers particular theoretical aspects of teaching of reading in foreign language in the process of training of primary school teacher. It proves the effectiveness of teaching reading in the process of professional training of primary school teacher.

Reading is seen as a process of understanding the written or printed text with the aim of getting information and/or intellectual/emotional satisfaction. It is a specific form of intercultural communication in the process of which certain modes of behaviour are formed, besides, thinking and the ability to analyse and evaluate are developed.

Reading skills of a future primary school teacher include the ability to read and understand the gist of foreign language texts of different style and genre (fiction, scientific and publicistic literature), and also the ability to read profoundly. Reading texts should be informative and interesting, meet the students' interests, life experience, individual and age peculiarities. They should motivate students to study a foreign language, extend their linguistic and sociocultural knowledge, be the source of developing and improving the students' productive skills. The process of working with a text consists of three stages: pre-reading, while-reading and post-reading.

Of special importance for a future teacher of primary school is the ability to read professionally oriented literature. The characteristic feature of professional texts is the extensive use of professional terminology. Reading the professional texts helps to extend the students' knowledge of pedagogy, pedagogical psychology and methods of primary school teaching and develops skills necessary for further independent reading of professionally oriented literature.

The main source of direct reading practice is systematic individual home reading of classical and contemporary fiction and professional literature in the process of which the foreign language communicative competence is gradually improved.

Reading in foreign language is an inseparable element of professional training of primary school teacher; one of the important practical aims of the process of foreign language teaching and a means of increasing the general interest and motivation for studying a foreign language.

Keywords: reading in foreign language; professionally oriented reading; home reading; a fiction text; a professionally oriented text; reading without translation.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань сучасної вищої школи є створення належних умов для підготовки компетентного, конкурентоспроможного, мобільного фахівця, здатного до творчої праці, гнучкого й нестандартного мислення,

професійного саморозвитку, міжнаціонального діалогу та співпраці. Невід'ємною складовою професійної підготовки вчителя початкової школи є вивчення іноземної мови. Метою навчання іноземних мов у вищій школі на сучасному етапі є оволодіння студентами комунікативними компетенціями, зокрема компетенцією у читанні, що дозволять реалізувати їхні знання, уміння, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань в реальних життєвих та професійних ситуаціях. Актуальність даного дослідження обумовлено важливістю іншомовного читання, як рецептивного виду мовленнєвої діяльності та найбільш поширеного способу іншомовної комунікації, та його роллю у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, що дає можливість сучасному вчителю користуватися іншомовною літературою для пошуку інформації, необхідної у різноманітних сферах повсякденного життя, для успішного здійснення професійної діяльності, а також для задоволення власних читацьких інтересів та потреб.

Аналіз основних досліджень. Різноманітні аспекти проблеми навчання іншомовного читання у ВНЗ висвітлено у наукових дослідженнях Т.О. Вдовіної, Л.Г. Кожедуб (методика навчання читання художніх текстів), Г.В. Барабанової (методика навчання професійно-орієнтованого читання), Н.А. Бараненкової (роль перекладу у процесі навчання читання), О.Б. Тарнопольського, С.К. Фоломкіної (теоретичні та методичні аспекти навчання читання) та ін.

Метою статті є висвітлення деяких теоретичних аспектів навчання іншомовного читання у підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Читання являє собою процес розуміння написаного або друкованого тексту з метою отримання інформації та/або інтелектуального/емоційного задоволення на основі сприйняття нових ідей, думок, вражень, емоцій зі змісту прочитаного тексту шляхом їх перекодування в індивідуальні особистісні смисли [8, 65]. Читання іншомовного тексту, особливо художнього, являє собою специфічну форму міжкультурного спілкування, в процесі якого у читача-студента формуються зразки та моделі поведінки, розвиваються мислення, здатність до аналізу й оцінки, формується образ світу і самого себе [4, 3 – 4].

До вмінь читання, якими повинен оволодіти майбутній учитель початкової школи, входять уміння читати й розуміти основний зміст

іншомовних текстів, різних за стилем та жанром – художніх, наукових та публіцистичних, а також читати з повним і глибоким розумінням основної інформації та деталей. Уміння читати дає можливість сформулювати такі професійні вміння студентів, як: уміння розуміти оригінальний художній, суспільно-політичний і науковий тексти з різними комунікативними установками; уміння ділити текст на смислові частини, виділяти у кожній з них основний зміст, виявляти загальну ідею тексту; уміння оцінювати, узагальнювати, синтезувати факти та виводити на їх основі власні судження; уміння інтерпретувати прочитаний текст; уміння виразно читати вголос з метою точної передачі естетичної та змістової інформації; уміння конспектувати та анутовати публіцистичні та наукові тексти; уміння адекватно перекладати оригінальні іншомовні тексти рідною мовою [7; 9].

Метою читання як виду мовленнєвої діяльності є розуміння тексту (повне або часткове). Текст, як систематизований зразок функціонування мови, є однією із основних навчально-методичних одиниць навчання читання [3, 71]. В процесі навчання іншомовного читання майбутніх учителів початкової школи використовуються оригінальні художні (прозові, поетичні, драматичні) твори, наукові тексти педагогічного спрямування та публіцистика.

Оскільки читання – це взаємодія читача, тексту та його автора, тексти для навчання читання повинні бути інформативними та цікавими, відповідати інтересам, життєвому досвіду, індивідуальним та віковим особливостям студентів [8, 69]. Текст для читання повинен бути засобом мотивації до вивчення іноземної мови, джерелом розширення і поглиблення лінгвістичних та соціокультурних знань, а також матеріалом для розвитку та удосконалення продуктивних умінь студентів (усного та писемного мовлення).

Процес навчання читання майбутніх учителів початкової школи починається з опрацювання невеликих за обсягом та нескладних для сприйняття, розуміння та інтерпретації оригінальних автентичних текстів, завдяки чому у студентів формуються необхідні навички й уміння, мовне чуття та мотивація до читання. Поступово у студентів виробляються навички й уміння текстового аналізу, що включають мовностилістичний аналіз тексту, аналіз композиційної побудови тексту, порівняльну характеристику персонажів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення прочитаного, суб'єктивну оцінку змісту твору з подальшою аргументацією власної точки зору.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ЧИТАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Адекватному розумінню змісту тексту сприяють наявність відповідних фонових знань у студентів (лексичних, граматичних, фонетичних), їхня обізнаність з культурою, історією, географією країни, мова якої вивчається, а також композиційне та смислове завершення тексту.

Робота над іншомовним текстом відбувається у три основні етапи: передтекстовий, текстовий, післятекстовий. На думку Л. Кожедуб, робота з текстом передбачає чотири основні етапи: вступний спонукально-мотиваційний етап, операційно-пізнавальний, контрольний-оціночний, етап творчого переосмислення тексту [5, 31]. Кожному етапові відповідає певний тип вправ і завдань.

Метою передтекстового етапу є формування у студентів навичок й умінь прогнозування, а саме: володіння студентами тим конкретним мовним явищем, прогнозування якого очікується, що передбачає знання форми відповідного явища, його граматичного і/або лексичного значення, позиції в реченні, а також його типових оточень; умінь студента враховувати інформативні для прогнозування сигнали тексту; умінь висувати ряд гіпотез продовження тексту на мовному рівні; умінь звужувати сферу можливих гіпотез на основі диференційних ознак; умінь коригувати хибну гіпотезу на основі сприйняття наступного елемента тексту. Відповідно, вправи і завдання, що пропонуються на даному етапі, поділяються на п'ять груп. Вправи першої групи формують у студентів умінь розпізнавати певні мовні явища у тексті на основі використання відомостей про них, отриманих у ході пояснення. Друга група вправ спрямована на формування і розвиток умінь враховувати в процесі читання різноманітні інформативні сигнали тексту, які дають можливість передбачити його продовження на вербальному рівні. Третя група вправ містить завдання на продовження або завершення незакінчених речень. Метою вправ четвертої групи є формування і розвиток у студентів умінь враховувати додаткові диференційні ознаки для висунування однозначної гіпотези продовження тексту на мовному рівні. Вправи п'ятої групи формують і розвивають умінь подумки повертатися до етапу висунування чи згортання гіпотез і коригування фінальної гіпотези у випадку помилковості вибраної [6, 24 – 25].

Текстовий етап передбачає власне читання тексту. Мета даного етапу залежить від режиму/виду читання, що пропонується студентам. Так, метою ознайомлювального читання є розуміння основного змісту тексту; метою вивчаючого читання є повне розуміння тексту; метою

вибіркового/переглядового читання є пошук необхідної інформації чи інформації, яка цікавить. На даному етапі постає питання про доцільність перекладу тексту рідною мовою в процесі читання. Як зазначає О.Б. Тарнопольський, навчання читання через переклад, що передбачає читання з двомовним словником, тобто дешифрування тексту, без звертання до словника потенційного, шкодить формуванню справжньої мовленнєвої компетенції у читанні, оскільки переклад не є причиною розуміння, а лише його результатом [8, 93 – 94]. Тому, на сучасному етапі більшість викладачів та методистів дотримуються принципу безперекладного розуміння тексту. Н.А. Бараненкова під цим видом має на увазі таке розуміння тексту, як при читанні його рідною мовою. На її думку, для досягнення цієї мети викладач повинен, по-перше: навчити отримувати загальну інформацію про прочитану статтю чи текст; по-друге, навчити швидко і точно вибирати необхідну інформацію з прочитаного [2, 77]. На нашу думку, повний або частковий переклад (усний чи письмовий) на різних етапах навчання читання, особливо на початковому, сприятиме більш глибокому та усвідомленому розумінню змісту тексту студентами.

Метою післятекстового етапу є контроль розуміння прочитаного, а також використання одержаної інформації в усному та писемному мовленні, її оцінка та інтерпретація. Вправи і завдання, що пропонуються на даному етапі, передбачають: відповіді на запитання до тексту стосовно основної інформації тексту або певних його деталей; виконання завдань пошукового характеру; композиційно-стилістичний аналіз тексту, мови автора, жанрових особливостей; виконання тестових завдань множинного, альтернативного чи перехресного вибору; переказ основного змісту тексту; переказ тексту з висловленням власного ставлення та оціночних суджень до проблематики, персонажів, їх дій; проведення рольової гри, дискусії або дебатів; написання есе, резюме або анотації.

На особливу увагу в процесі навчання іншомовного читання майбутніх учителів початкової школи заслуговує проблема формування умінь професійно-орієнтованого читання, іншими словами, умінь читати професійну літературу за фахом іноземною мовою. Читання іншомовної літератури за фахом (з педагогіки, педагогічної психології, фахових методик початкової освіти) сприяє професійному зростанню майбутніх учителів початкової школи. Основними завданнями, що стоять перед студентами в процесі роботи з професійно-

орієнтованою літературою, є: одержання додаткової інформації, що доповнює та поглиблює знання студентів з профільних дисциплін навчального плану; формування навичок, необхідних для подальшого самостійного читання фахової літератури [1, 76].

Характерною ознакою іншомовного тексту фахового спрямування є наявність фахової термінологічної лексики. Тому, робота над фаховим текстом починається саме з опрацювання, у першу чергу фонетичного, термінів і термінологічних словосполучень як ізольовано, так і в реченнях, шляхом виконання умовно-мовленнєвих вправ рецептивного і репродуктивного характеру. Студенти повинні навчитись розпізнавати в процесі читання мовні моделі, характерні для фахової педагогічної літератури, а також користуватися термінологічними словниками та довідниками.

В процесі навчання іншомовного професійно-орієнтованого читання формуються також уміння конспектувати та анутовати публіцистичні та наукові тексти фахового спрямування. Студенти повинні навчитись виокремлювати основні наукові факти, формулювання, положення тексту, аргументи автора, відповідно трансформуючи та структуруючи їх у тези.

Ще одним важливим та невід'ємним аспектом процесу навчання іншомовного читання майбутніх учителів початкової школи є так зване домашнє та індивідуальне позааудиторне читання, яке є основним джерелом безпосередньої практики в читанні. Матеріалом для домашнього та індивідуального читання є твори класичної і сучасної художньої літератури та література за фахом. Під домашнім читанням розуміють самостійне читання студентами єдиного для всієї групи оригінального твору іншомовної художньої літератури або тексту фахового спрямування з його подальшим обговоренням на практичному занятті. При індивідуальному читанні матеріали для читання студенти обирають самостійно або спираючись на рекомендації викладача [8, 118]. Метою домашнього читання є одержання змістовної інформації, збагачення словникового запасу та розвиток усних мовленнєвих умінь на основі прочитаного. Важливою ознакою домашнього читання є його систематичність і планомірність, завдяки чому відбувається поступове удосконалення іншомовної комунікативної компетенції у читанні.

Висновки. Таким чином, навчання іншомовного читання є невід'ємною складовою фахової підготовки майбутнього учителя початкової школи, однією із важливих

комунікативно-практичних цілей процесу навчання іноземної мови, засобом підвищення інтересу та мотивації до вивчення іноземної мови. Процес навчання іншомовного читання повинен бути спрямований не лише на озброєння майбутніх фахівців системою умінь та навичок, необхідних для ефективного здійснення процесу читання, але й на формування глибоко осмисленої особистісної та комунікативно-компетентної позиції майбутнього вчителя, що дасть можливість майбутньому фахівцеві самовизначитися, саморозвиватися й самовдосконалюватися в умовах єдиного світового освітнього простору.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні проблеми удосконалення форм, методів та прийомів навчання іншомовного читання студентів ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ / Г.В. Барабанова. – К.: Фірма “ІНКОС”, 2005. – 315 с.
2. Бараненкова Н.А. Роль перекладу у процесі навчання читання фахової літератури студентів немовних ВНЗ / Н.А. Бараненкова // Вісник ЛНУ. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – № 14 (273). – С. 77 – 82.
3. Безлюдний Р. До проблеми навчання читання й перекладу професійно-орієнтованого тексту на заняттях англійської мови у ВНЗ / Р. Безлюдний // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Умань: Вид-во УДПУ ім. П. Тичини, 2013. – Випуск 46. – С. 70 – 75.
4. Вдовіна Т.О. Методика навчання майбутніх учителів іноземної мови читання англійських художніх текстів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання: германські мови” / Т.О. Вдовіна. – Київ, 2003. – 21 с.
5. Кожедуб Л.Г. Модель навчання читання майбутніх філологів на основі інтерпретації лінгвостилістичних засобів художніх текстів / Л.Г. Кожедуб // Іноземні мови: [наук.-метод. журн.]. – Київ: “Ленвіт”, 2009. – № 3. – С. 31 – 35.
6. Левашов А.С. Развитие способности студента прогнозировать на языковом уровне как средство повышения зрелости чтеца / А.С. Левашов // Иностранные языки в высшей школе: Учеб.-метод. пособие / Под ред. С.К. Фоломкиной. Вып. 20. – М.: Высш. шк. 1987. – С. 23 – 28.
7. Методика преподавания немецкого языка в педагогическом вузе: Из опыта работы / А.И. Домашнев, К.Г. Вазбуцкая, Н.Н. Зыкова и др. – М.: Просвещение, 1983. – 224 с.

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ЧИТАННЯ
У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

8. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: Навчальний посібник / О.Б. Тарнопольський. – К.: Фірма “ІНКОС”, 2006. – 248 с.

9. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С.К. Фоломкина. – М.: Высшая шк., 1987. – 207 с.

REFERENCES

1. Varabanova, H. V. (2005). *Metodyka navchannia profesiino-oriientovanoho chytannia u nemovnomu VNZ* [Methods of teaching professionally oriented reading at a non-linguistic higher educational institution]. Kyiv: “INKOS”, 315 p. [in Ukrainian].

2. Baranenkova, N. A. (2013). *Rol perekladu u protsesi navchannia chytannia fakhovoi literaturny studentiv nemovnykh VNZ* [The role of translation in the process of teaching the students of non-linguistic higher educational institutions to read professional literature]. *Scientific journal of the Ivan Franko National University of Lviv. Series: Pedagogics*. Lviv, no. 14 (273), pp. 77 – 82. [in Ukrainian]

3. Bezliudnyi, R. (2013). *Do problemy navchannia chytanniu u perekladu profesiino-oriientovanoho tekstu na zaniattiakh anhliiskoi movy u VNZ* [To the problem of teaching to read and translate a professionally oriented text in English classes at a higher educational institution]. *Psykholohopedagogichni problemy silskoi shkoly*. Uman, vol. 46, pp. 70 – 75. [in Ukrainian].

4. Vdovina, T. O. (2003). *Metodyka navchannia maibutnikh uchyteliv inozemnoi movy chytannia anhliiskykh khudozhnykh tekstiv* [Methods of teaching

future teachers of English to read English fiction texts]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 21 p. [in Ukrainian].

5. Kozhedub, L. H. (2009). *Model navchannia chytannia maibutnikh filolohiv na osnovi interpretatsii linhvostylistychnykh zasobiv khudozhnykh tekstiv* [The model of teaching future philologists to read on the basis of interpreting linguistic and stylistic devices of fiction texts]. *Inozemni movy*. Kyiv: “Lenvit”, no. 3, pp. 31 – 35. [in Ukrainian].

6. Levashov, A. S. (1987). *Razvitie sposobnosti studenta prognozirovat na yazykovom urovne kak sredstvo povysheniya zrelosti chtetsa* [Developing the ability of a student to predict on a linguistic level as a means of increasing the reader's competence]. *Inostrannye yazyki v vysshey shkole*. Moscow, vol. 20, pp. 23 – 28. [in Russian].

7. Domashnev, A. I., Vazbutskaya, R. G., Zykova, N. N. & others. (1983). *Metodyka prepodavaniya nemetskogo yazyka v pedagogicheskom vuze: Iz opyta raboty* [Methods of teaching German at a pedagogical higher educational institution: From work experience]. Moscow: Prosveshchenie, 224 p. [in Russian].

8. Tarnopolskyi, O. B. (2006). *Metodyka navchannia inshomovnoi movlennievoi diialnosti u vyshchomu movnomu zakladi osvity* [Methods of teaching foreign language communicative activity at a linguistic higher educational institution]. Kyiv: “INKOS”, 248 p. [in Ukrainian].

9. Folomkina, S. K. (1987). *Obuchenie chteniyu na inostrannom yazyke v neyazykovom vuze* [Teaching foreign language reading at a non-linguistic higher educational institution]. Moscow: Vysshaya shkola, 207 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 06.03.2018

“Залишай себе в праці – і ти будеш щасливий”.

*Василь Сухомлинський
видатний український педагог*

“Успіх однієї відважної людини завжди спонукає до завзяття й мужності ціле покоління”.

*Оноре де Бальзак
французький романіст і драматург*

“Увесь сенс життя полягає в нескінченному завоюванні невідомого, у вічному зусиллі пізнати більше”.

*Еміль Золя
французький письменник*

